



פרישת העובד

דוח מופלגתם. אביזרה טוען שמוסדות אלה מונו באופן שרירותי, עדידו ועדידי חבריו, מכיוון שמעולם לא ערכה הרשימה הממלכתית בחירות פנימיות או ועדה.

ה ויכוח כולו הוא אקדמי, מפני שלפי החוק הקיים, אי אפשר כלל להכריח חבריכנסת להתפטר. ההחלטה נתונה באופן בלעדי בידי מאיר אביזרה עצמו. למעשה יכולו חבריכנסת, ברגע שנבחר, לעשות כמנדאט שלו ככל העושה על רוחו. אפילו נכנס חבריכנסת לרשימת המועמדים במירמה, והפך את כל הבטחותיו למחרת היום. אפילו התערער שיווי-משקלו הנפשי, והוא מגלה סימנים בולטים של מופרעות. אפילו הסתבך בעבירות פליליות והורשע בדיון. זהו המצב החוקי — וכך הוא צריך להיות. שהרי אחרת, יבוא היה הרוב הקואליציוני לסלק ח"כ אופוזיציוני, המפריע לו, כתינון זה או אחר.

איני סבור שיש להגביל בחוק את ריבונות חבר-

חר נותן את קולו גם למפלגתו וגם לרשימת המועמדים שלה. המרכבת מאנשים מסויימים.

תעורבת זו אינה מיקרית. היא מהווה פשרה בין שני צרכים: הצורך לגבש כוחות פוליטיים, שיוכלו להתחרות על השלטון, להכטיח שיתוף יציב ואופוזיציה יעילה — והצורך למנוע עריצות מוחלטת של המנגנוני נים המפלגתיים על הנבחרים.

זוהי פשרה נבונה, שהוכיחה את עצמה בארצות רבות. למרות תעמולת-הזוועה של המשוגעים לשינוי שיטת הבחירות, אין ספק שזוהי השיטה הדמוקרטית ביותר בעולם. כשכל חלק מן הציבור מיוצג בכנסת על פי כוחו האמיתי, ללא עיוות וסילוף.

אולם, כמו כל פשרה, היא מולידה בעיות שאין להן פתרון קל. פרישתו של ח"כ מסיעתו היא אחת הבעיות האלה. אין לה פתרון קל, לא להלכה ולא למעשה.

קשה לקבוע לגביה כללים הדימ-שמעיים, מפני שאין שתי מפלגות הדומות זו לזו, ומביא אין שני פירושים הדומים זה לזה.

יש וח"כ פורש מסיעתו בגלל חילוקי-דיעות פולי-

מי שיוך הכסא? המנדאט של חבריכנסת, רכושיו של מי הוא?

האם הוא רכוש פרטי של חבריכנסת, הרשאי לעשות בו ככל העושה על רוחו? האם הוא רכוש המפלגה, אשר כרשימתה הוא נבחר?

זהו ויכוח ישן. הוא התעורר כמה פעמים בשנים האחרונות, כאשר חבריכנסת פרשו או הופרש מסיעתו. בכל מיקרה כזה תבעה המפלגה, בזעם צדקני, שהח"כ הסורר יחזיר את המנדאט שלו.

ובכל מיקרה כזה טען הח"כ הנדון שהוא דווקא נאמן לשליחותו ולרצון בוחריו, וכי הודה בצורה בלתי-דמוקרטית על-ידי דיקטטור מפלגתי מרושע.

המפלגה רוצה שהח"כ יתפטר, וכי במקומו ייכנס לכנסת המועמד הכא כרשימה. הח"כ רבך בכסאו, ואינו חולם לפנות את מושבו.

זהו סיפור ישן. עכשיו הוא קרה שוב, עם פרישתו הדחתו של ח"כ מאיר אביזרה מן הרשימה הממלכתית. מי צורך?

מענות של ראשי הסיעה הן פשוטות והגיוניות. אפשר לסכם אותן כלהלן:

בארץ אין הבחירות אישיות. אלא מפלגתיות. הכוחר אינו שולח לכנסת נבחר מסויים, אלא נותן את קולו למפלגה, המציגה לו מצע מסויים ותוכנית מסויימת.

אמנם מציגה המפלגה לכוחר גם רשימה של מועמדים, אולם אלה מופיעים כיחידה אחת. אין לומר שהברר נותן את קולו לאיש מסויים. לכל היותר, הוא נותן את קולו לראשיהרשימה, שהוא נושא-הדגל.

בהציגו את מועמדותו ברשימה מסויימת, מתחייב המועמד להיות נאמן למפלגה ולעקרונותיה. לתוכנית שהיא מציגה, וגם לאחדות ככוח פוליטי מגובש.

כשאדם כזה נבחר לכנסת, ולאחר מכן פורש מסיעתו — ולא חשוב אם הסיבה היא עקרונת או פרטית — הרי הוא חייב להחזיר את המנדאט שלו למפלגה, כדי שתשלח לכנסת אדם שנשאר נאמן לה ולעקרונותיה.

זוהי חובה מוסרית ופוליטית. אחרת הוא מועד כאימון וכבוד בשליחותו.

נניח שפלוני נבחר לכנסת ברשימה של חסידי-סיפור. משנה את דעתו והופך רודף-שלום המטיף לנסיגה סוטא-לית. האם מותר לו לעשות זאת בכנסת, על סמך הקולות של חסידיה-סיפור ששלחוהו?

או נניח שהוא נבחר ברשימה אנטי-משלתית קיצונית, שהבטיחה להילחם בכל כוחה נגד המפלגה השלטת. אם הוא משנה את דעתו ורוצה להצטרף בעצמו למפלגה השלטת, האם מותר לו להמשיך ולהחזיק בינתיים במנדאט שקיבל למטרה הפוכה?

התשובה המתבקשת היא: בהחלט לא. עדין להתפטר, להחזיר את המנדאט למפלגה — ואז יהיה חופשי להצטרף לרשימתו החדשה כשיתקבל על רוחו, מחוץ לכנסת.

ה צרה היא שגם טענותיו של הח"כ הפורש (או המורד) הן פשוטות והגיוניות. אפשר לסכם אותן כך:

הבוחר נותן את קולו, אמנם, לרשימה מפלגתית — אך רשימה זו מורכבת מבני-אדם. אינו הוא כוחר במפלגה בלבד, שהרי אילו היה זה כך, די היה להציג לכוחר את אותיות המפלגות, מבלי לפרסם רשימות-מועמדים.

אז היה ברור שהבוחר נותן את קולו למפלגה בלבד, ומנהיגיה היו יכולים להרכיב בעצמם את הסיעה, על פי שיקוליהם.

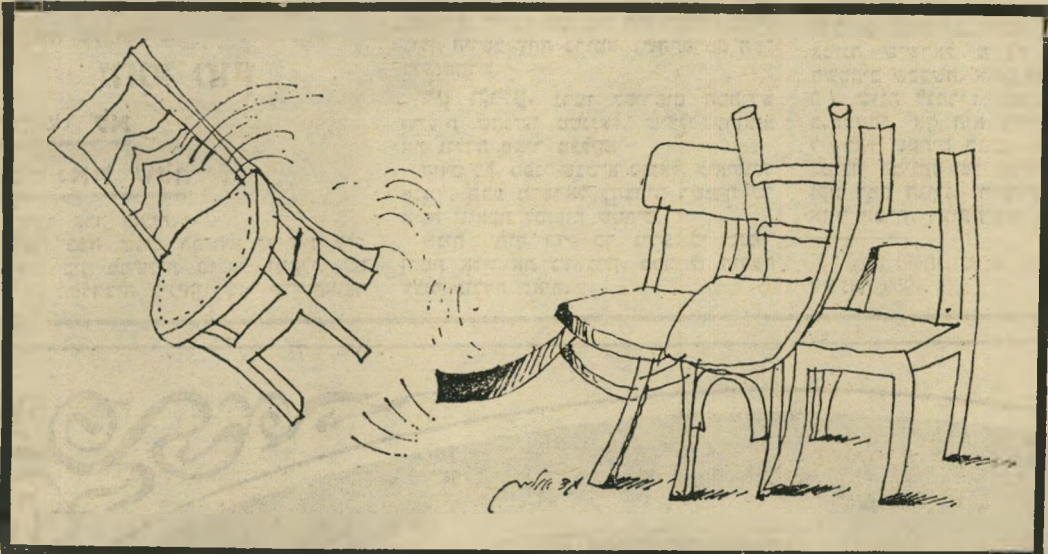
כיום נותן הבוחר את קולו לרשימה של בני-אדם. יתכן שיש לראשיהרשימה מעמד מיוחד, אך מי יכול לקבוע כמה קולות הביא עימו של מועמד שהוא?

אילו נתקבל העיקרון שלח"כ אשר הסתבי סך עם סיעתו, חייב לפרוש — הוא היה הופך את כל הח"כים סופית לבנובת.

ראשיהמפלגות יכלו או למשוך בחוטיהם, מבלי שיוותר לח"כים שמץ של עצמאות אישית. כל ח"כ היה יודע שעליו להיכנע לחלוטין למשמעת הסיעתית. אחרת תוכל הסיעה לסלקו מן הכנסת, ולא לחכות לסילוקו עד לבחירות הבאות.

אם כן, מדוע יש כפז צורך ב-120 חבריכנסת? האם לא היה די בוועדה של נציגים-סיעתיים, כשקולו של כל נציג יהיה שווה למיספר המנדאטים שקיבלה סיעתו?

למעשה קיימת בארץ שיטת-בחירות שהיא תעריב של בחירות מפלגתיות ובחירות אישיות. הברי



קאריקטורה ב.הארץ

הכנסת. תנועה פוליטית, המציגה את פלוני כמועמד שלה לבחירות, מקבלת על עצמה את האחריות עבורו. אם הוא בוגד בה ובעקרונותיה, מן הדין הוא שתסבול. כל סידור אחר יביא בהכרח להשתלטות נוספת של הבוסים המפלגתיים על הח"כים ולצימצום יכולתם להצביע על פי מצפונם והכרתם, בייחוד בסיעות הגדולות. מוטב שיסתובבו בכנסת כמה רוחות-רפאים, שאינן מייצגות עוד איש ואיש אינו מתחשב בהן, עד לבחירות הכאות.

אם אין לחוק חוק לחיסול אנומליה זו, הרי דרוש לחץ ציבורי למניעת סטיות מכוערות. החוק אינו יכול להבחין בין פרישה לפררישה. אך הציבור צריך להבחין בין פירוג פרייטי ובין פרישה כלנתרית.

ההבחנה היא על פי השכל הישר. לפילוג מדיני יש סימני-היכר ברורים: ויכוח פומבי ממושך על רקע רעיוני או פוליטי, פרישת חלק ניכר של החברים, ייסוד גוף חדש שאינו כתובת פיקטיבית. לעומת זאת, כשהוויכוח הוא כולו בגדר השמצות אישיות, מקורו במאבק על כסא, והפורש הוא יחיד, יש להניח שזהו מעשה כלנתרי. נראה שהציבור סלחני מדי במיקרים אלה. אילו ידע הח"כ הפורש מראש שהוא כורה לעצמו קבר מוסרי ופוליטי לאלתר, אולי היה נרתע מלבעוט בכוחריו. לא די בביטויים סלחניים כמו, "הרי הוא גמור ממילא" או "הוא השתגע, המיסכן". סלידת הציבור צריכה למצוא לעצמה ביטוי מוחשי יותר.

מבחינה מוסרית חייב הח"כ הפורש להחזיר את המנדאט שלו, חוץ ממיקרים חריגים. האם כלל זה חל גם על מאיר אביזרה? נדמה שהוא פרש בגלל חילוקי-דיעות פוליטיים אמיתיים. אך יש לי ספק אם מותר לו, מבחינה מוסרית, להחזיק במנדאט. מכיוון שאי אפשר לשאול לדעת הבוחרים, מוטב היה למסור את ההכרעה לבחירות אישיות של בניגוריון, שעמד בראש הרשימה.

טיים כנים. (למשל: פרישתו של ח"כ יונה כסה ממפא"י, בשנת 1961, בגלל תמיכתו בפניחס לבון המודח, אחרי ויכוח פומבי וממושך בין שני מחנות במפלגה.)

יש וח"כ פורש מתוך אופורטוניזם אישי גרידא. (למשל: ח"כ שלמה כהן-צידון, שפרש בכנסת האחרונה מגח"ל, הסתובב זמן-מה כח"כ ללא-סיעה, והצטרף ערב הבחירות למרכז החופשי. הכל הבינו שהצטרפות זו באה מפני שבתוך ח"כ יחיד לא היה מקבל 120 אלף ל"י מקרן מימון הבחירות, וכשהצטרף לסיעה קיימת, גבתה זו עבורו סכום זה.)

המיקרים היו שונים זה מזה, החל בבכני תרזום גם מושחת, וכזה פשוט בעלת אופי מצפוני טהור. שום כלל שפוי וברור לא יכול לחזק על כולם.

מיקרהו של מאיר אביזרה מסובך במיוחד, מפני שכל פרשת הרשימה הממלכתית היא בבחינת קוריוז סדר-תקדים.

הרשימה קמה על פי בקשת דוד בניגוריון, שלא רצה לחזור למפלגת העבודה יחד עם משה דיין ושמעון פרס. במהלך הבחירות פיתחה הרשימה פולחן-אישיית כפול, כשהיא מפרסמת פלאקאטים עם תמונת בניגוריון וגם עם תמונת דיין — שהיה מועמד של מפלגה יריבה. אין ספק שהרוב העצום מכין 42,653 הקו"ד זות של ע"מ ניתנו אישית לדוד בניגוריון — אך זה פרש של הכנסת, וחדודיע שאינו שיוך עוד לשום מפלגה.

אביזרה היה השני ברשימה, ויכול לטעון שהיה ידוע יותר מחבריו. אלה טוענים שמי שהצביע בעד ע"מ, התכוון למפלגה אנטי-משלתית קיצונית. ועל כן מועל אביזרה בתפקידו ברגע שהוא מטיף לשיבה למפלגת העבודה. (אין מתיישבת טענה זו עם פולחן-האישיית למשה דיין, בו עסקה ע"מ ערב הבחירות, ובו היא ממשיכה לעסוק גם כיום?)

יריביאביזרה מפתמכים על הכרעת מוסר